

Висновки. Отже, комунікаційний менеджмент – це самостійний вид спеціального менеджменту, що здійснює пізнання і використання закономірностей обміну інформацією, знаннями та інтелектуальною власністю в процесі формування і розвитку економічних систем.

Комунікаційний менеджмент – явище маловивчене на території нашої країни. Управління бізнес-комунікаціями відбувається у багатьох випадках стихійно, за натхненням. Українські компанії ще не повною мірою використовують ті можливості, які дають комунікації, що добре сплановані і ефективно реалізовані. Багато учасників ринку не усвідомлюють, що ефективні комунікації на всіх рівнях – із споживачем, з постачальником, з власним співробітником – це такий же ресурс бізнесу, як фінанси або час.

Література

1. Бернет Дзк., Мориарти С. Маркетинговые коммуникации: интегрированный подход: Пер. с англ. / Под ред. С. Г. Бижук. СПб: Питер, 2001. – 213 с.
2. Бодуан Ж-П. Управление имиджем компании. Паблик рилейшнз: предмет и мастерство: Пер. с фр. М.: ИНФРА-М, 2001. – 352 с.
3. Зверинцев А. Б. Коммуникационный менеджмент: Рабочая книга менеджера PR. – 2-е изд., испр. СПб.: СОЮЗ, 1997. – 357 с.
4. Лэйхифф Д.М., Пенроуз Д.М. Бизнес-коммуникации. – СПб.: Питер, 2001. – 369 с.
5. Молл Е.Г. Организационное поведение: Учеб. пособие. — М.: Финансы и статистика, 1998. – 245 с.
6. Ньюстром Д.В., Дэвис К. Организационное поведение. – СПб.: Питер, 2000. – 186 с.
7. Орлова Т.М. Коммуникационный менеджмент в управлении экономическими системами. – М.: Изд-во РАГС, 2002. – 394 с.
8. Рюэгг-Шпиорм И., Ахтенхаген Л. Сетевые организационно-управленческие формы – мода или необходимость? // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 6. – С. 74.
9. Спивак В.А. Современные бизнес-коммуникации. – СПб.: Питер, 2002. – 448 с.

Надійшла 26.12.2008 р.

УДК 658.821:334.72

М. В. ЧОРНА

Харківський державний університет харчування та торгівлі

КОНКУРЕНТОСТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: ОЗНАКИ ТА УМОВИ ВИНИКНЕННЯ

Представлено результати дослідження сучасних дефініцій поняття «конкурентостійкості підприємства», доведено необхідність визначення даного поняття в аспекті двох його складових – конкурентоспроможності та стійкості суб'єкта господарювання; систематизовано характерні ознаки конкурентостійкості відповідно визначеним умовам її формування.

There are represented the research results of the modern definitions of the notion «enterprise competitive-stability», proved the necessity of this notion definition in the aspect of its two components — competitiveness and management subject stability; systematized the character features of the competitive-stability with respect to the defined conditions of its formation.

Економіка України розвивається за законами ринкового механізму, який обумовлює наявність конкуренції, що сприяє загостренню конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання; вільного ціноутворення; самостійності прийняття рішень будь-якого характеру стосовно діяльності та подальшого функціонування підприємств практично усіх галузей народного господарства; невизначеності та ризику тощо. Особливістю сучасного етапу розвитку є посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів як у європейській, так і у світовій економічних системах при високому динамізмі та активізації усіх процесів.

Для забезпечення не тільки виживання, а успішного функціонування в умовах наявності та посилення кризових явищ, підприємства мають не тільки бути конкурентоспроможними, а й мати змогу утримувати певний рівень конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі. Для цього суб'єкти господарювання по-перше, повинні спрямовувати свої зусилля на формування, забезпечення та підтримання конкурентних переваг у порівнянні зі своїми конкурентами; по-друге, мати змогу протистояти дестабілізуючому впливу зовнішнього середовища, що забезпечується наявністю стійкості. Тобто підприємства мають бути конкурентостійкими та проводити ефективну політику управління конкурентостійкістю.

Не зважаючи на відносну новизну даного поняття, на сьогодні в наукових колах активно дискутуються проблемні питання, пов'язанні з економічною інтерпретацією конкурентостійкості

підприємства та розробкою його теоретико-методологічного забезпечення.

Відомі науковці досить активно працювали та працюють над розвитком теорії конкурентоспроможності в умовах трансформації як вітчизняної, так і світової економічних систем. Питаннями забезпечення та утримання конкурентоспроможності в умовах невизначеності навколишнього середовища, займалися багато провідних фахівців, серед яких Л.І.Піддубна, Ю.Б. Іванов, Т.М. Чечетова-Терашвілі, В.М. Горбатов та ін. [1-5]. Безпосередньо дослідженню конкурентостійкості підприємств присвятили свої роботи В.Л.Дикань, О.М.Тридід, В.В.Чернега, І.В.Булах, Т.Б.Надтока та ін. [4-9]. Але не дивлячись на плідну працю відомих науковців багато проблем ще залишається невирішеними. В першу чергу, ці питання пов'язані з розробкою методології управління конкурентостійкістю підприємств в умовах циклічного розвитку економіки. Саме це й обумовлює своєчасність та актуальність даного дослідження.

Метою даної статті є систематизація ознак конкурентостійкості підприємств в результаті критичного аналізу існуючих підходів до визначення даного поняття. Для досягнення поставленої мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- 1) досліджено сучасні дефініції поняття «конкурентостійкості підприємства»;
- 2) узагальнено та систематизовано існуючі в літературі підходи до трактування конкурентостійкості;
- 3) виокремлено характерні ознаки конкурентостійкості підприємств в аспектів умов її формування.

Характерною особливістю сьогоденної економічної науки є її трансформування шляхом переходу від концепції економічного зростання до більш широкій концепції економічного розвитку. Внаслідок цього відбувається зміна принципів оцінки результативності розвитку: замість використання критерію ефективності як співвідношення «витрати — результати» або «результати — ціль», на передній план виходить орієнтація на критерій конкурентоспроможності [1]. Необхідність перегляду та удосконалення теорії конкурентоспроможності обумовлено сучасними особливості розвитку як вітчизняної, так і європейської та світової економіки:

- 1) по перше, активізація процесів глобалізації та інтегрування;
- 2) по-друге, функціонування та розвиток сучасних економічних систем будь-якого рівня в режимі відкритості;
- 3) по-третє, входження економіки в наступний цикл, який характеризується кризовими явищами того чи іншого рівня;
- 4) по-четверте, значний динамізм трансформування економічних процесів під впливом активного розвитку новітніх технологій, інформатизації та інтелектуалізації суспільства та економіки вцілому.

Одним з основних напрямків розвитку теорії конкурентоспроможності є обґрунтування нових категорій, які об'єктивно виникають для опису та характеристики економічних процесів, що трансформуються. Так, якщо ще у кінці ХХ століття, основними проблемами, яким займалася теорії конкурентоспроможності були:

- 1) забезпечення та збереження конкурентних переваг в динамічних умовах розвитку ринкової системи господарювання при наявності невизначеності та впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища [2];
- 2) проблематика взаємозв'язків економічного розвитку та конкурентоспроможності [1];
- 3) підвищення конкурентоспроможності економічної системи – економіки окремої країни на базі впровадження системного, комплексного, цілеспрямованого управління конкурентоспроможністю країни, її економіки, підприємств [4];
- 4) обґрунтування переходу від процесного до системного підходу при дослідженні конкурентоспроможності та ін. [1; 5].

Але на сьогодні основним питанням, яке має вирішити теорія конкурентоспроможності є питання розробки теоретико-методологічної бази формування, забезпечення, утримання та ефективного управління конкурентостійкістю економічної системи за умов значної активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів, які впливають на формування високого рівня взаємопроникнення та взаємодії економічних систем різних країн світу з урахуванням циклічного розвитку економіки.

Ринкові відносини висувають підвищені вимоги до стратегії і тактики підприємства при цьому домінуючою умовою стає ефективність функціонування суб'єктів господарювання у конкурентному середовищі. На перший план виходить проблема виживання підприємств, їх життєздатність і життєстійкість, що як стверджують Ю.Б. Іванов та Т.М. Чечетова-Терашвілі: «...може бути реалізовано тільки при досягненні й забезпеченні сталості конкурентних позицій підприємств за рахунок ефективної реалізації конкурентної стратегії» [3, с. 173]. Стала конкурентна позиція – «можливість підтримувати намічену конкурентну позицію на ринку, забезпечувати стабільний високий рівень конкурентоспроможності й ефективно адаптуватися до змін факторів зовнішнього середовища, на які підприємство не може впливати. Умовою високого стабільного рівня конкурентоспроможності підприємства є сталість роботи всіх структур і підсистем, що входять до нього» [3]. Зазначимо, що досягнення та утримання сталої конкурентної позиції

протягом тривалого часу можна розглядати як наявність конкурентостійкості підприємства.

Не дивлячись на тривале існування та розвиток теорії конкурентоспроможності протягом століть, виникнення якої пов'язують з роботами А.Сміта та Д.Рікардо, дослідженням конкурентостійкості не приділялось значної уваги. Само слово «конкурентостійкість» є досить новим в обігу науковців. Тому виникає необхідність в адекватному визначенні цього поняття. З цією метою досліджено та узагальнено існуючі у науковій літературі підходи до трактування поняття конкурентостійкості підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація існуючих визначень поняття «конкурентостійкість підприємства»

Автор	Трактування поняття «конкурентостійкість»
В.Л.Дикань [5]	Конкурентостійкість характеризує динамічний процес специфічних відносин між виробниками однієї й тієї ж або аналогічної продукції, тобто стабільність положення на ринку одного виробника по відношенню до іншого. Конкурентостійкість слід розглядати як з точки зору таких специфічних відносин, так і впливу часових чинників
О.М.Тридід [6]	Конкурентостійкість – це спроможність протистояти дестабілізуючому впливу факторів зовнішнього середовища в порівнянні з конкурентами
В.В.Чернега [7]	Конкурентостійкість – це можливість підприємств втримати свою нішу на ринку товарів та /або розширити її.
І.В.Булах, Т.Б.Надтока [8]	Конкурентостійкість підприємства – здатність підприємства забезпечувати заданий рівень конкурентоспроможності на тривалому проміжку часу функціонування підприємства.
Ю.А. Сімах [9]	Конкурентостійкість підприємства – здатність підприємства не лише забезпечувати його конкурентоспроможність, але й підтримувати цей стан як в умовах впливу негативних чинників, так і при трансформації загальної ситуації на даному сегменті ринку протягом довгострокової перспективи.

Аналіз існуючих визначень поняття «конкурентостійкості підприємства» дозволив дійти висновку, що не зважаючи на певні відмінності у трактуванні майже усі науковці вказують на подвійний характер поняття конкурентостійкості підприємства. Перша частина слова вказує на те, що поняття розглядається саме в сфері конкурентних відносин, друга вказує на обов'язкову наявність стійкості, яка є первинною якістю будь-якої системи і об'єднує такі властивості як міцність, стійкість до дії зовнішніх чинників, захищеність, стабільність, надійність, живучість тощо [8].

Згідно до наведених визначень (табл. 1) можна виокремити характерні ознаки конкурентостійкості підприємств. Так, В.Л.Дикань виділяє такі: динамічний характер, що забезпечує урахування фактору часу; обов'язкова наявність конкурентного середовища; забезпечення стабільного положення на ринку [5]. О.М.Тридід та Ю.А.Сімах вказують на ще одну ознаку – спроможність протистояння дестабілізуючим факторам зовнішнього середовища [6, 9]. Також до ознак конкурентостійкості можна віднести утримання та/або розширення своєї ніші на ринку товарів [7]; забезпечення певного рівню конкурентоспроможності [8], а також утримання визначеного рівню конкурентоспроможності протягом тривалого часу [9].

Слід зазначити, що усі виділені ознаки конкурентостійкості пов'язані з умовами її формування. Внаслідок того, що конкурентостійкість підприємства характеризує з одного боку внутрішні властивості об'єкту, а з іншого – можливості певним чином реагувати на вплив зовнішнього середовища, саме поєднання визначених складових дозволяє успішно функціонувати та розвиватися економічній системі в певних умовах. Практично усі науковці зазначають, що конкурентостійкість підприємства існує і має розглядатися лише в умовах ринкової системи господарювання, якій притаманна конкуренція [5-9]. Так, В.В.Чернега стверджує, що досягнення підприємством конкурентостійкості ґрунтується на поєднанні конкурентоздатності та конкурентоспроможності підприємства. Одним з аспектів конкурентостійкості є створення найкращих можливостей для заохочення та збереження споживачів. На підприємстві мають бути присутні кореневі компетенції та конкурентні переваги, бо саме через них можна досягти конкурентостійкості підприємства [7], які можуть виникати та формуватися тільки в умовах наявності ринкових відносин, що є характерним для ринкової системи господарювання. У створенні стійких конкурентних переваг вирішальну роль відіграє фактор часу [8], а їх утримання та забезпечення конкурентоспроможності на протязі тривалого часу відбувається за умови стійкості. Тому у якості обов'язкових умов виникнення конкурентостійкості доцільно виділити наявність конкурентних відносин та наявність стійкості підприємства. Відповідно до цих умов прояву конкурентостійкості доцільно систематизувати її характерні ознаки (рис. 1).

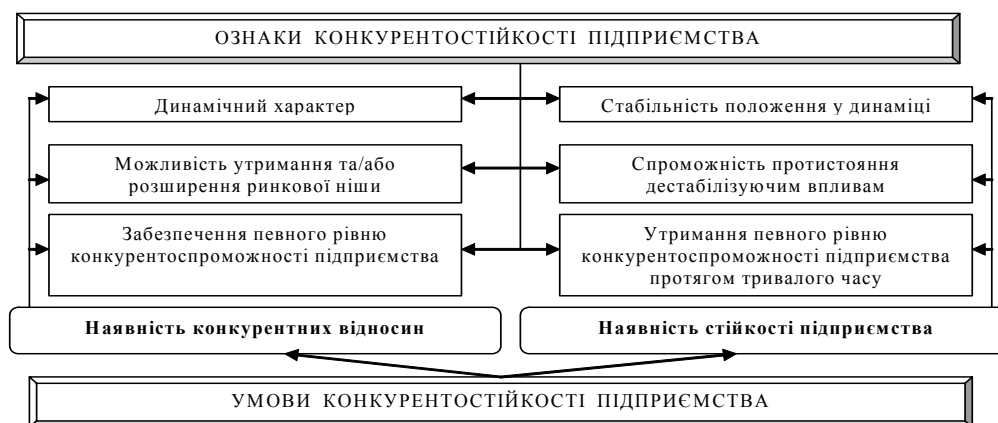

Рис. 1. Систематизація основних ознак конкурентостійкості підприємства

Базуючись на виділених ознаках можна надати економічну інтерпретацію досліджуваного поняття. Але для розробки найбільш чіткого, повного та адекватного визначення поняття «конкурентостійкості підприємства» необхідно детальніше розглянути, дослідити та визначити сучасні особливості його складових, що й планується зробити у подальших дослідженнях.

Література

1. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.
2. Лепа Н.Н. Управление конкурентными преимуществами предприятия: Монография. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд» 2003. – 296 с.
3. Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 264 с.
4. Економіка України та шляхи її подальшого реформування: Матеріали Всеукраїнської наради економістів, 14-15 вересня 1995 р. – К: Генеза, 1996. – 323 с.
5. Дикань В.Л. Обеспечение конкурентноустойчивости предприятия: Монография. – Х.: Основа, 1995. – 160 с.
6. Тридід О.М. Комплексна оцінка конкурентного статусу підприємства // Економіка розвитку. ХНЕУ. – 2002. – № 2 (22). – С. 75 – 76.
7. Чернега В.В. Формування механізму забезпечення стійкості підприємства на основі розвитку підприємництва: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук (08.06.01) / Нац. ун-т. харч. техн. – Київ, 2006. – 21 с.
8. Булах І.В., Надтока Т.Б. Конкурентостійкість підприємства як економічне поняття та його значення у галузі зв'язку // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 80: Донецьк: ДонНТУ, 2004. – 200 с.
9. Сімах Ю.А. Визначення поняття конкурентостійкості підприємства. // Вісник Міжнародного Слов'янського Університету. Серія «Економічні науки». – Том X, 2007. – № 1. – С. 12 – 16.

Надійшла 20.12.2008 р.

УДК 658.264:005.41

В. П. ПОЛУЯНОВ, Е. И. ПОЛУЯНОВА, С. Г. КУЛИКОВ
Автомобильно-дорожный институт Донецкого национального технического университета

УЧЕТ ИНФЛЯЦИИ В ФАКТОРНОМ АНАЛИЗЕ ПРИБЫЛИ (НА ПРИМЕРЕ ОБЛАСТНОГО КОММУНАЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ «ДОНЕЦКТЕПЛОКОММУНЭНЕРГО»)

Запропонований спосіб багаторівневих ланцюгових підстановок на прикладі аналізу чинника прибутку комунального підприємства. Обґрунтовані підходи до обліку інфляції в аналізі чинника прибутку, а також для розрахунку фактичного рівня інфляції підприємства за витратами. Пропозиції апробовані на фактичних даних ОКП «Донецктеплокоммуненерго».

The way of multilevel chain substitutions on an example the factor of the analysis of the profit of the municipal enterprise is offered. The approaches to the account of inflation in the analysis of the profit, and also for account of an actual rate of inflation of the enterprise on expenses are proved. The offers are designed on the fact sheet OKP "Donetskteplocommunenergo".

Постановка проблемы. По вопросам оперативной деятельности и стратегического развития на